

Sosyal medya ve kimlik: Sanal maske

Arş. Gör. Özge Özkök

İstanbul Kültür Üniversitesi Yeni Medya ve İletişim Bölümü

Çağımızda bilişim ve telekomünikasyon teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal ve teknolojik değişimler bireylerin günlük yaşamda iletişim kurma biçimlerinden, üretim-tüketim alışkanlıklarına kadar pek çok alanda biçimlendirici bir unsur olarak rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, sosyal ve toplumsal yaşamda gerçekleşen değişimler sonucunda ortaya çıkan yeni dünya düzeninde, geleneksel medyadan farklı olarak kullanıcılar kendi özgün üretimlerini gerçekleştirebilmekte, var olan içeriklere katkıda bulunabilmekte, duygu ve düşüncelerini diğer kişilere hatta kısa bir süre içerisinde büyük kitlelere aktarabilmektedirler.

Günümüzde internet teknolojisiyle birlikte dönüşen yaşam pratikleri kimlik kavramının da değişimine neden olmuştur. Sosyal medyanın özel ve kamusal alan sınırlarını şeffaflaştırması bireyin toplumsal rolleri, kişisel özellikleri ve kolektif bilinci doğrultusunda gelişen kimliğinin “anonim” kimlik olarak yeniden düzenlenmesine izin veren “sanal kimlik” olgusunun da ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu anlamda, sosyal medya aracılığıyla bireylere, istedikleri gibi biçimlendirebildikleri ve kolaylıkla değiştirebildikleri bir maskeyi andıran anonim kimlikler sergileyerek “özgür” olabildikleri bir ortam sunulmuştur.

Baudrillard’ın vurguladığı üzere, sanal kültür yaşadığımız dünyayı sanal bir gerçekliğe taşımıştır. Buradan hareketle, sosyal medyada fiziksel gerçekliğin yerini toplum tarafından idealize edilerek mükemmelleştirilen sanal gerçekliğin alması, bireyin kendi gerçekliği ile sanal kimliği arasındaki sınırlarının da şeffaflaşmasına da neden olmuştur.

Böylece sosyal medya kullanıcısı olan bireyin kitlelere sesini duyurabilmesi, sayısal dünyada gücünü keşfetmesi ve beğenilme, saygı görme, takdir edilme vb. motivasyonların etkisiyle “sanal bir kimlik” sunumu gerçekleştirebilmesine olanak sunmuştur. Bir diğer ifadeyle, birey çağımızda yeni iletişim kanalı olarak adlandırılabilen sosyal medya platformlarıyla dijital ekran

ve klavyenin arkasında idealize edilmiş bir kimliğe sahip olabilmekte, istediği biçimde kendisini sosyal ve toplumsal yaşamda tanıtabilmektedir.

Gündelik yaşamda tiyatro metaforu ve kişisel vitrin

Toplumsal etkileşim üzerine çalışan Goffman yaşamı, toplumsal rollerin oynandığı bir tiyatro sahnesine benzetmektedir. Goffman’ın 1959 yılında yayınladığı “Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu” adlı kitabında bireylerin günlük yaşamda pek çok performans sergilediklerini ve sosyal ilişkilerinde benimsedikleri roller çerçevesinde birtakım taktiklere ve yöntemlere başvurduklarını belirtmektedir. Goffman, bireylerin toplumsal rolleri bağlamında günlük performanslarını bir tiyatro oyunu sergilemişçesine gerçekleştirdikleri, bu süreçte başkaları tarafından izlendiklerini ve bunun bilinci ile oluşturdukları *izlenime* uygun performans oluşturduklarını ifade etmektedir.

Bu durumu, toplumsal etkileşim ve toplumsal benlik kavramlarıyla açıklayan Goffman’a göre bireyin toplumsal rolleri doğrultusunda değişkenlik gösteren farklı roller üstlenebilmesini “kimlik repertuarı” olarak adlandırmaktadır. Buradan hareketle, bireyleri ve bireylerin sosyal yaşamdaki davranışlarını “tiyatro metaforu” ile ele alan kuramcının bu yaklaşımı “Dramaturjik Model” olarak ifade edilmektedir. Dramaturjik Model çerçevesinde “Kişisel Vitrin” kavramını özellikle vurgulayan Goffman’a göre vitrin; yaş, cinsiyet, etnik ve kültürel özellikler, görünüş, duruş, davranış biçimi, konuşma kalıpları, giyim tarzı, yüz ifadeleri gibi pek çok unsuru ifade etmektedir.

Buradan yola çıkarak, Goffman’a göre birey kişisel vitrininde de en güzel olduğu görünümünü, toplum tarafından kabul edilen, onaylanan tutum ve davranışları gerçekleştirmektedir. Kuramcıya göre, insanlar sosyal kimliklerine göre farklı rolleri hayata geçiren aktörler olarak adlandırılmaktadır.

Sanal maske ve popüler kültür

Goffman bireylerin dijital dünyada onay almak, beğenilmek üzere bir aktör gibi davranış gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Bireyler toplum tarafından kabul edilen, idealize edilen bir kimlik sergileyerek takdir edilme, beğenilmek ve gerçekleştirdikleri toplumsal onay içeren davranışlar doğrultusunda kültür üretimi gerçekleştirmektedir. Bu anlamda, popüler kültür önemli bir rol üstlenmektedir. Bir diğer ifadeyle, popüler kültürün

yayılmasına, benimsenmesine ve yaşamın içerisine karışmasına yardımcı olan en etkili kitle iletişim aracı ise sosyal medya olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceden yalnızca toplumsal roller doğrultusunda oluşan kimlik, günümüz tüketim toplumuyla birlikte toplumsal ve kültürel oluşumun en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böylece artık kimlik popüler kültürün de etkisiyle, satın alınabilir, uzun süre dayanmayan, değiştirilebilir sembollerden oluşmaktadır. Böylece günümüzde kimlik mağazalardan satın alınabilir ya da bilgisayar, mobil programlar, uygulamalar aracılığıyla oluşturulabilmektedir. Günümüz bireyi kendi tüketim alışkanlıklarını, sosyal ilişkilerini, eğitim durumunu, kültürel zenginliğini, yeteneklerini, fiziksel özelliklerini vb. bilgilerini sosyal medya üzerinden oluşturup, yeniden kurgulayabilmekte; böylece yeni ve ideal bir benlik oluşturabilmektedir.

Birey her ne kadar kişi olarak var olsa da, birey her zaman bir topluma ait olduğu belirtilmektedir.

Günümüzde sanal dünyanın sunduğu gerçeklik ile fiziksel dünya arasındaki sınırlar iç içe geçmiştir. Sosyal medya araçları çerçevesinde, bireyin iki yönlü iletişim modeliyle kendini ifade edebilme biçimi, zaman ve mekan sınırlarının ortadan kalkması, geleneksel toplumda durağan olan tüm değerleri de değiştirmiş; kimlik kavramının oluşumundaki temel dinamiklerin de dönüşümüne neden olmuştur.

Sonuç olarak kendisini ifade etmek isteyen birey görsel kültürün egemen olduğu yeni dünya düzeninde kendi kimliğini kurgulayabilmekte, kendi vitrinini tasarlayarak sosyal ve toplumsal ilişkilerini gerçekleştirebilmektedir. Fiziksel yaşamda çeşitli motivasyonlar nedeniyle öz kimliğini dışı vurmakta zorlanan bireyler, sosyal medyada dijital ekranlar arkasında, kendisini denetleyecek, eleştirecek toplumsal bir baskı olmaksızın, öz kimliğinden sanal bir maske arkasında varlığını gerçekleştirmektedir.

Kaynakça: Erving Goffman, Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu, Metis Yayınları: 2009
Jean Baudrillard, Simülakrlar ve Simülasyon, Doğu Batı Yayınları: 2016
Metin İnceoğlu, Tutum Algı ve İletişim, Siyasal Yayınları: 2011

Kaynak: <https://www.csoonline.com/article>

Kaynak: <https://www.techeblog.com/funny-illustrations>

